

Шевців Олег,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

Данчук Ірина,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету

Науковий керівник:
Коротюк О. В.,
д.ю.н., професор кафедри приватного права
Державного податкового університету

МЕДІАЦІЯ В НОТАРІАТІ: ОСОБЛИВОСТІ І МЕЖІ УЧАСТІ НОТАРІУСА У ПЕРЕГОВОРАХ

Медіація є важливим інструментом розв'язання конфліктів, який може бути ефективним в різних сферах життя, включаючи правову. У сфері нотаріату медіація також може бути корисною, оскільки нотаріус - це професійний юрист, який має великий досвід роботи з документами та рішенням правових питань, що і зумовлює актуальність обраної теми. Медіація в нотаріаті може бути особливо корисною для таких питань, як розлучення, поділ майна, спадщина та інші правові питання, що стосуються взаємодії між людьми. Завдяки медіації, сторони можуть досягти взаємної згоди та укласти угоду, яка буде відповідати їхнім інтересам та потребам. Крім того, медіація може бути більш швидким та ефективним способом вирішення конфлікту, ніж судовий процес.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. Одним з важливих аспектів роботи нотаріуса є захист інтересів сторін, які звернулися до нього для складання документів або отримання інших юридичних послуг. Іноді сторони можуть не знайти компромісу та не зможуть досягти взаєморозуміння. У цьому випадку, медіація може стати ефективним способом вирішення конфлікту, що допоможе уникнути судового процесу та витрат. Повноваження нотаріуса та медіатора мають різний характер і призначення, але в деяких ситуаціях можуть перетинатися.

Нотаріус має право здійснювати нотаріальні дії, такі як підписання договорів, завірення копій документів тощо. Він діє в інтересах обох сторін та забезпечує юридичну вірність та законність дій, які фіксуються у нотаріальному акті.

Медіатор діє в ролі посередника між конфліктуючими

сторонами з метою врегулювання конфлікту шляхом домовленості між сторонами. Медіатор не може вирішувати спір самостійно, але надає сторонам можливість самостійно знайти компроміс, що задовольнить їх обох. У деяких ситуаціях, коли сторони бажають укласти договір або врегулювати конфлікт, може бути використано послуги як нотаріуса, так і медіатора. Наприклад, в разі укладання угоди про розлучення, сторони можуть звернутися до нотаріуса для завірення розлучення та до медіатора для вирішення питань щодо розподілу майна та опіки над дітьми. У такому випадку роль нотаріуса полягатиме в тому, щоб підтвердити волевиявлення сторін та забезпечити законність угоди, а медіатор допоможе сторонам знайти компроміс та вирішити спірні питання.

Також важливо зазначити, що нотаріус може виконувати певні функції, що сприяють медіації. Наприклад, нотаріус може проводити переговори зі сторонами, забезпечуючи збереження конфіденційності та допомагаючи сторонам знайти компроміс.

У свою чергу, медіатор може виконувати деякі функції, що співвідносяться з нотаріальними повноваженнями, такі як завірення підписів на документах, якщо це є необхідним для вирішення конфлікту. Однак, взагалі, функції медіатора та нотаріуса мають різний характер і мету. Незважаючи на ці різниці, в деяких випадках сторони можуть вирішити звернутися до нотаріуса, якщо вони бажають вирішити спір за допомогою медіації. В таких випадках нотаріус може діяти як нейтральна сторона, допомагаючи сторонам знайти компроміс та укласти угоду, що відповідає законодавству та є правовим підґрунтям для забезпечення їхніх прав та інтересів. Однак важливо зазначити, що ці випадки є досить рідкісними, тому що вони пов'язані зі значними обмеженнями у повноваженнях нотаріуса[3].

Отже, нотаріус та медіатор - це дві різні професії з власними повноваженнями та обов'язками. Незважаючи на це, в деяких випадках сторони можуть вирішити звернутися до нотаріуса з метою вирішення конфлікту за допомогою

медіації. В таких випадках нотаріус може допомогти сторонам знайти компроміс та укласти угоду, що відповідає законодавству та забезпечує їхні права та інтереси.

Основною роллю нотаріуса є забезпечення правової документальної підтримки укладання угод між сторонами. У цьому випадку нотаріус може бути присутній на переговорах як нейтральний третій за бажанням сторін, але він не має права втручатися у процес переговорів та відстоювати інтереси жодної зі сторін. Крім того, нотаріус може допомагати сторонам в розв'язанні конфліктів шляхом застосування медіаційних процедур. У цьому випадку нотаріус може виступати як медіатор, але його роль полягає в тому, щоб сприяти діалогу між сторонами та допомагати їм досягти взаємоприйняттого рішення. При цьому нотаріус повинен діяти нейтрально та безпристрасно.

У кожному випадку роль та межі участі нотаріуса у переговорах можуть відрізнятися. Важливо пам'ятати, що нотаріус має дотримуватися етичних та професійних стандартів, зокрема забезпечувати

конфіденційність та захист прав та інтересів сторін. Крім того, нотаріус має право вести протокол про переговори, що відбуваються за його участю, який може мати значення для подальшого документування угоди. В протоколі можуть бути зафіксовані умови, на яких проводились переговори, домовленості та рішення, прийняті сторонами, а також зауваження та пропозиції, що висувалися на переговорах.

Нотаріус також може надавати консультації сторонам щодо правових аспектів укладання угоди, та допомагати у складанні необхідних документів. Важливо пам'ятати, що участь нотаріуса у переговорах є додатковим сервісом, який надається сторонам за їхнім бажанням. При цьому, нотаріус не зобов'язаний приймати участь у переговорах, якщо він вважає, що його участь може порушити нейтралітет або інші професійні стандарти.

Нотаріус повинен відмовитися від участі у переговорах, якщо він:

- має особисті відносини з будь-якою із сторін або з їхніми родичами;

- має фінансові інтереси у справі, що обговорюється на переговорах;

- має інші обставини, що можуть вплинути на його незалежність та об'єктивність.

Якщо сторони запитують про можливість участі нотаріуса у переговорах, він повинен попередньо дослідити можливі конфлікти інтересів і, якщо такі існують, повідомити сторонам про це та відмовитися від участі у переговорах. Якщо нотаріус виявить конфлікт інтересів під час переговорів, він повинен негайно повідомити про це сторони та відмовитися від подальшої участі[1].

Отже, заборона конфлікту інтересів є важливою межею для участі нотаріуса у переговорах, і він повинен діяти відповідно до своїх професійних та етичних стандартів, забезпечуючи конфіденційність та захист прав та інтересів сторін. Крім того, важливою межею для участі нотаріуса у переговорах є його професійна компетенція та повноваження.

Інститут медіації в Україні знаходиться на початковому етапі розвитку, але має перспективи для подальшого

зростання та розширення своєї діяльності. Закон України "Про медіацію" був прийнятий у 2021 році, що забезпечило правову базу для розвитку медіації в Україні. Однією з головних переваг медіації є можливість вирішення конфліктів без втручання суду. Це значно економить час та гроші для сторін конфлікту, а також зменшує навантаження на судову систему. За останні роки українське суспільство показало зростаючий інтерес до медіації як ефективного засобу вирішення спорів та конфліктів. Крім того, в Україні активно розвиваються нотаріальні практики, що поєднують в собі функції нотаріуса та медіатора, що збільшує зручність та ефективність медіаційних процедур.

Згідно з ч. 4 ст. 124 Конституції України, законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору. Таким чином, згідно з цією статтею Конституції України, законодавством може бути передбачений обов'язковий досудовий порядок вирішення спорів. Це означає, що перед тим, як звернутися до суду, сторони

повинні виконати певні досудові процедури, які передбачені законодавством. Ці процедури можуть бути різними залежно від сфери, до якої належить спір, та відповідного законодавства. Наприклад, у сфері споживчого права законодавство передбачає обов'язковий досудовий порядок врегулювання спорів між споживачами та постачальниками товарів або послуг. Цей порядок передбачає, зокрема, можливість письмової скарги споживача на неналежне надання товару або послуги, розгляд такої скарги постачальником, а також можливість проведення медіації.

Запровадження обов'язкової досудової медіації в Україні може мати як позитивні, так і негативні наслідки, в залежності від категорій справ, в яких вона буде застосовуватися. Доцільними категоріями справ для обов'язкової медіації можуть бути ті, які пов'язані з сімейними та спадковими справами.

Також доцільним може бути застосування обов'язкової медіації в спорах, пов'язаних з нерухомістю, бізнесом, аваріями на дорозі, витоками

даних та іншими ситуаціями, де можливість швидкого та ефективного вирішення спору може бути важливою. В інших сферах, наприклад, у сфері праці, також можуть бути передбачені досудові процедури.

Однак, є питання, які ставлять під сумнів доцільність обов'язкової медіації в деяких категоріях справ. Наприклад, у кримінальних справах, де причина конфлікту полягає відразу в порушенні закону, застосування медіації може бути неефективним та навіть шкідливим для правосуддя. Щодо збереження балансу між правом особи самостійно обирати спосіб вирішення свого спору та запровадженням обов'язкової медіації, важливо врахувати думку сторін та забезпечити їм право на відмову від медіації. Також можливим рішенням є введення обов'язкової попередньої інформації про можливість медіації та її переваги для сторін, що дозволило б зберегти можливість вибору сторонами іншого способу вирішення спору.

Також важливо забезпечити, щоб медіатори були досвідченими та компетентними фахівцями у своїй галузі, а

процес медіації був прозорим та ефективним для сторін. Це дозволить зберегти довіру до медіації як ефективного способу врегулювання спорів.

Нарешті, необхідно врахувати, що обов'язкова медіація не є універсальним рішенням для всіх категорій справ. Для кожної категорії справ необхідно провести окремий аналіз та визначити, чи буде медіація ефективним способом врегулювання спору та які заходи необхідно вжити для збереження балансу між правом особи самостійно обирати спосіб вирішення свого спору та запровадженням обов'язкової медіації.

Отже, законодавство може встановлювати обов'язковий досудовий порядок вирішення спорів, який повинні виконувати сторони перед зверненням до суду. Запровадження обов'язкової досудової медіації в Україні може бути ефективним способом врегулювання спорів у деяких категоріях справ, якщо будуть враховані права та інтереси сторін, а процес медіації буде прозорим та ефективним. Однак, необхідно проводити окремий аналіз для кожної категорії справ

та забезпечувати можливість вибору сторінами іншого способу вирішення свого спору.

Однак, на жаль, в Україні є деякі перешкоди для розвитку медіації, зокрема, недостатня популяризація та інформування про можливості медіації серед населення та бізнес-середовища, недостатня кількість кваліфікованих медіаторів та їх недоступність для окремих верств населення, труднощі з визнанням та виконанням медіаційних угод. Щоб підвищити ефективність та зручність медіаційних процедур в Україні, потрібно розвивати медіаційну культуру, забезпечувати доступність та рівномірний розподіл медіаторів по всій країні, розвивати механізми визнання та виконання медіаційних угод, а також підвищувати якість підготовки та кваліфікації медіаторів. Уряд України та громадські організації активно сприяють розвитку медіації в країні шляхом проведення різноманітних заходів з популяризації та просвітництва. Також створено державну службу медіації, яка регулює діяльність медіаторів та забезпечує їх професійний розвиток[2].

Ще однією перспективною для розвитку медіації в Україні є її використання в судових процесах. Українські суди ще не дуже активно використовують медіацію, але за останні роки спостерігається зростаючий інтерес до використання медіації як засобу вирішення судових спорів. З метою просування медіації в судовій практиці були запроваджені спеціальні процедури, які передбачають можливість перенесення судового розгляду на певний термін для вирішення спору через медіацію. Отже, інститут медіації в Україні має перспективи для розвитку та підвищення ефективності вирішення різних типів конфліктів та спорів. Проте для досягнення цієї мети необхідно продовжувати просувати медіацію в українському суспільстві, забезпечувати підвищення кваліфікації медіаторів, забезпечувати доступність та розповсюдження медіації в усіх сферах життя і діяльності, а також сприяти впровадженню медіації в судову практику.

Для подальшого розвитку медіації в Україні необхідно також забезпечити підтримку та сприяння розширенню ме-

діаційних послуг в різних галузях, зокрема в комерційних, корпоративних, сімейних та інших сферах. Крім того, важливо просувати медіацію як інструмент соціальної взаємодії та співпраці, сприяти вирішенню соціальних проблем та спорів на міжособистісному рівні.

Важливо також забезпечити ефективну співпрацю між медіаторами та іншими професіоналами, які займаються вирішенням конфліктів, зокрема юристами, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями. Це дозволить забезпечити більш ефективно та комплексно вирішення різних типів конфліктів та спорів. Отже, розвиток медіації в Україні є важливим напрямом реформування правової системи та впровадження нових підходів до вирішення різноманітних конфліктів та спорів. Посилення уваги до медіації, забезпечення її ефективної підтримки та розвитку дозволить досягнути більш високого рівня правової культури в українському суспільстві та забезпечити більш швидке та ефективно вирішення конфліктів[1].

Висновок. Отже, зазначена тема досить важлива в контексті розвитку нотаріальної діяльності в Україні. Застосування медіації в нотаріаті дає змогу знизити кількість судових позовів та покращити якість надання нотаріальних послуг. Проте, важливо зазначити, що нотаріус може брати участь у переговорах тільки в межах своєї компетенції, яка визначається законом. Він не може здійснювати медіацію у справах, які не належать до його компетенції, а також не має права втручатися в процес прийняття рішення сторонами. Тому, для успішної медіації в нотаріаті необхідно чітко визначати межі участі нотаріуса та дотримуватися принципів медіації, таких як нейтралітет, добровільність та конфіденційність. Загалом, медіація в нотаріаті є перспективним напрямом розвитку нотаріальної діяльності, який може допомогти вирішувати конфлікти шляхом мирного діалогу та забезпечити взаємну згоду сторін у правових відносинах.

Список використаної літератури

1. Про засади державної мовної політики : Закон України від 31.03.2023 № 5029-VI / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text> (дата звернення: 15.04.23)
2. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 № 1875-IX / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 15.04.23)
3. Про нотаріат : Закон України від 29 грудня 2022 № 3425-XII / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 15.04.23)